

I en aquest cos social hi ha la immensa majoria dels valencians coetanis, gran part dels quals pràcticament només coneixien el valencià parlat. Analfabets en la seua llengua i en la de l'estat, vivien al marge dels problemes de representació identitària i denominació de la llengua que preocupaven la minoria representada en l'estudi. L'autor s'hi refereix en la introducció. És conscient d'aquest buit documental, que és alhora una injustícia irreparable. Perquè no tenim manera de reconstruir el que *de facto*, sense veu que els represente, no existeix.

El darrer capítol de l'estudi, «El missatge unitarista del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906)», resulta descompensat quant a extensió, ja que hi dedica només cinc pàgines a glossar l'aportació valenciana a la referida trobada, que ja coneixíem pels treballs de Julià-Muné i Ferrando. Molt més sòlides en l'argumentació i en la síntesi expositiva són les conclusions del treball, on l'autor recapitula les dades i reflexions generals que ha anat aportant al llarg de l'estudi. La bibliografia, on es discrimen fonts primàries i secundàries, s'acompanya d'un útil índex analític.

Fet i fet, aquest llibre ens ajuda a entendre com era de complexa, i en bona mesura d'adversa, la situació de la llengua a casa nostra en la segona meitat del segle XIX i la primeria del XX, malgrat que la percepció de la unitat de l'idioma s'hi obrí pas definitivament entre la minoria lletrada. L'estudi és una finestra oberta a aquesta constel·lació de consciències individuals, sense el llegat de les quals difícilment s'hauria pogut produir l'esclat del valencianisme a la fi del segle passat. Aporta molta informació valuosa, que mira d'ordenar amb unes categories interpretatives útils, encara que es presten a diàleg. En definitiva, una baula nova afegida a la seqüència del coneixement històric que ens relliga al passat. ◀

Joan Belló Crespo

MEMÒRIES DE LA CENDRA: 'ELS FANTÀSTICS 70', DE JOSEP PIERA

Els fantàstics 70 (1969-1794)

Josep Piera

236 pp., 2020, València, Institució Alfons el Magnànim

El passat no existeix, encara que ningú no es priva, quin remei, de recordar o de visitar els moments, miserables i alegres, impactants, que conformen una vida. Reviure'ls, matisaran potser en un lapse de *delirium tremens* els més optimistes,

els bufanúvols satisfets o els imaginatius somiatruites. No vull enllaçar imatges de pirotècnia barata, però el passat seria com un precipici irrepetible i segellat, excavat en no sé quin racó del nostre cos, tant si sí com si no. Un precipici que respira. Certament, en el passat és tot, malgrat que siga no res. Malgrat que el temps, les morts i les amnèsies ho esborren tot. Eliot ho deixava escrit, com un simulacre d'epitafi, als *Quatre quartets*: «In my end is my beginning. In my beginning is my end». I als primers versos ho apuntalava com un avís, que quede clar: en el present està contingut el passat, i el present és passat en temps futur. El passat, per tant, tot i no existir, hi és tot i a tot arreu, com una alenada o com una llosa. Cadascú l'entoma com pot. I això ha fet el poeta saforenc Josep Piera, sense nostàlgia ni malenconies, lluny d'estèrils torbacions de l'esperit o de quimèriques anàlisis de psiquiàtric. El nostre poeta amb turbant, complerts els setanta anys, ens conta a *Els fantàstics 70* el registre apassionat dels esdeveniments que ha volgut o ha pogut salvar de les tiro-lines de la seua memòria, del jove que va ser. Al capdavall, el passat ens el construïm.

Torne als versos d'Eliot: *In my end is my beginning*. Piera parteix del seu jo concret, del cos present on comencen a aflorar xacres i eventuals contratemps físics, per allargar-se, a manera de crònica personal, als moments escollits d'aquella joventut amb què cremava una etapa grisa, la dels seixanta, d'indagacions estepàries o recessos d'adolescent malaltús, i empenya esperançat l'inici dels meteòrics setanta. És des d'aquell jove enèrgic, somniador i il·lusionat, amb unes ànsies atrotinades de ser lliure, de viure en LLIBERTAT, que el narrador ens apropa a aquells temps. Eren els anys del *prohibit prohibir* del Maig francès. Tot simultani i ràpid, espontani i breu com una espurna. La Primavera de Praga convidava a somnis transformadors. L'època era convulsa. Dels sotracos del Vietnam sorgien estaques de protesta a tot arreu. No obstant, a l'Espanya del *Una, grande y libre!*, del *Caudillo de España por la Gracia de Dios*, la mòmia de Franco seguia felicitant el Nadal, i els grisos patrullaven recelosament els carrers. El silenci, les sospites, ameraven les barriades pobres d'una llarga i dura postguerra —d'una puta postguerra reblaria el poeta. I malgrat que el règim pareixia trontollar, encara pegaria les cuetades agòniques del moribund, sumant a la messiànica llista de crims, els dramàtics assassinats i injustes condemnes de joves com l'anarquista Salvador Puig Antich, el 1974. València no era París: «Les frases que a París s'escrivien a les parets dels carrers, ací s'escrivien a les portes interiors dels urinaris». Així havia de ser la vida, clandestina, de portes endins, contra els tentacles del *Régimen*.

Piera, però, no s'estén ni abunda en històries polítiques. A Josep, poeta en tots els porus de la pell, d'aquells anys li agrada sobretot rescatar les vivències poètiques, el descobriment dels versaires andalusins, les tertúlies etíliques i tecnicolors, així

com les lectures compartides. També les afinitats amb alguns poetes de la Generació del 27. L'alçament militar feixista i l'acarnissament repressiu posterior havien provocat una ruptura abrupta entre generacions. Exilis, afusellaments, silencis. En aquest sentit, Piera, com altres amics seus, s'acostaran a escriptors com Aleixandre o Gil-Albert. Les pàgines on descriu les passejades amb Gil-Albert, sentides i profundes, tenen un no sé què de boira, de somni vaporós, d'efluvis remots d'un passat en blanc i negre. El vell escriptor alcoià, en aquells setanta desgarrats i rupturistes, pareix una ombra desubicada, un fantasma d'uns anys, els de la República, amargament mutilats.

Què més podien fer aquells joves? Com a tots els joves la vida els era una «descoberta incitant, quan no una sorpresa desconcertant». Què fem els joves avui? A València, a Gandia, la gent es movia. Els primerencs Premis Octubre dinamitzaven el xafarranxo literari mentre a les llibreries de l'ensopida i provinciana ciutat del Túria els feixistes posaven bombes. «Jo, com a valencià, només sentia com a referents lírics pròxims, en aquell moment, Ausiàs March i Francisco Brines; i, entre ambdós, hi havia un silenci de segles, dues llengües i dues tradicions distintes, una problemàtica històrica i civil amagada, una buidor en passat, una fantasia de futur...». Els temps eren els que eren i aquells joves hagueren d'insistir i escarbar. Arriscar-se. El mateix Piera escriuria els primers versos en la llengua babèlica del *imperio*, abans de musicar les olors, els paisatges i les vivències, en la pròpia, el valencià, parlada i sentida a casa, però marginada fora de l'àmbit domèstic.

Potser siga oportú reprendre, ara i ací, les observacions que el 1978, Josep Iborra, assagista i infatigable lector, de qui el poeta beniopí fa un breu retrat al llibre, traçava amb motiu de la poesia de Piera: «El mateix Piera ha escrit que “un poema és la impressió restant d'una experiència amorosa”. No és, doncs, en l'*excés* de l'emoció, sinó, precisament, en el que en resta, en el seu residu, on troba Piera l'estat poètic de la paraula». El que comentàvem només començar. De la memòria, del que en resta, musica els seus versos el poeta. Això mateix es pot dir de la prosa d'aquestes memòries. Una prosa poètica de les cendres. D'allò que no torna.

I vaig acabant. Em pregunte quin recorregut tindran aquests fantàstics setanta de Piera. Els *happy few*, els convençuts, imagine que els llegiran. Els joves? Segueix amb el canibalisme literari per copiar uns últims fragments d'aquestes vivències. Perdoneu l'*excés*: «Fabregat va saber bastir un magnífic deliri literari. Un deliri efímer. D'aquella novel·la que no volia ser cap novel·la, aviat no en quedaren ni les cendres, com sol passar a València cada març, la nit de Sant Josep». L'acidesa, certa desesperança, quan cal, Josep l'amolla així, sense furgar excessivament en la ferida ni llançar crits estentoris de Sioux, però sí de manera clara i palesa. Ací pareix

que tot s'oblida ràpid, que tot es crema veloç. Quin recorregut tindran, per tant, aquestes memòries? No soc partidari de bíbliques obligacions del tipus «hem de llegir Piera». No. Però diria que aquestes memòries són imprescindibles —disculpeu la paradoxa. Piera és un segur literari. Les pàgines es llegeixen amb gust, com si ens les contara mentre prepara un arròs. I, sobretot, té coses a dir-nos. A més, a banda de l'energia i les ganes que transmet aquest recorregut —en autoestop— per la seua memòria, la lectura cobreix els precaris i deficients obliterats a què ens hem habituat els valencians. Obliterats que, a poc a poc, escriptors com Mira o Xavier Serra, entre d'altres, van omplint. I ens hi cal encara més.

Ben mirat, ha canviat molt la cosa des d'aquells irreverents setanta? Piera escup sorneguer en un passatge: «Avui ha plogut un xàfec tempestuós a Madrid, segons la tele. I, és clar, tots ens hem mullat virtualment». Subtil, metafòric, revelador. El narrador de la Drova no amaga res. Ni la il·lusió desbordant d'aquells joves que experimentaven l'amor lliure, ni tampoc una certa desesperança vers un present col·lectiu de noves —novíssimes— i camuflades maneres de censurar i de reprimir... La vida s'espren i es beu a glopades, com ho feien els joves amics de Piera. No espera a ningú. S'intueix que Piera encara té moltes coses a dir-nos. Seguirà el poeta saforenc enllaçant més fragments de la seua memòria? ☞